ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא

וכעל חוב דינו כבינונים. כמס' גיטין בפרק הנזקין (ד' מח:): **וכי תימא קסבר ר"ע כו'.** אפילו הכי לא גמרינן הקדש מיניה דאיכא למיפרך מה לב"ש שכן יפה כחו בנזקין שהדיוט הוא טוען בהזיקו מן העדית: **פאמר בהקדש שפורע כחו בנזקין.** דלא שקיל נזק מידי: **דתניא ר"ש בן מנסיא** [1]**ר"ש בן מנסיא אומר שור של הקדש שנגח שור של הדיוט פטור שור של הדיוט שנגח שור של הקדש בין תם בין מועד משלם נזק שלם אי הכי ר' ישמעאל ור"ע ממאי דבעדית דניזק וזיבורית דמזיק פליגי דלמא דב"ע בדניזק שיימינן והכא בפלוגתא דר"ש בן מנסיא ורבנן קמפלגי ר"ע סבר כר"ש בן מנסיא ור' ישמעאל סבר כרבנן א"כ מאי לא בא הכתוב ועוד מאי ק"ו להקדש ועוד הא אמר רב אשי תניא בהדיא [2]מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב שדהו של ניזק ומיטב כרמו של ניזק דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר [3]מיטב שדהו של מזיק ומיטב כרמו של מזיק: רמי ליה אביי לרבא כתיב מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב אין מידי אחרינא לא והתניא [3]ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין לא קשיא כאן מדעתו כאן בעל כרחו אמר עולא בריה דרב עילאי דיקא נמי דכתיב ישלם בעל כרחו א"ל אביי מי כתיב ישולם ישלם כתיב מדעתו משמע אלא אמר אביי כדמר דתניא [3]הרי שהיו לו בתים שדות וכרמים ואינו מוצא למוכרן מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה והוי בה מר היכי דמי אי הוזל ארעתא דכ"ע ודידיה נמי זל בהדייהו אפילו טובא נמי ליספי ליה דהא זול דכ"ע נמי אלא דאוקיר ארעתא דכולי עלמא ודידיה איידי דעייל ונפיק אזוזי זל ארעיה אפילו**

[1]ובעל חוב בבינונית וכי תימא סבר ר"ע כל בעל חוב נמי בעדית איכא למיפרך מה לבעל חוב שכן יפה כחו בנזקין תאמר בהקדש שהורע כחו בנזקין לעולם דנגח תורא דידן לתורא דהקדש ודקא קשיא לך שור רעהו אמר רחמנא ולא שור של הקדש ר"ע סבר לה כר"ש בן מנסיא דתניא [6]ר"ש בן מנסיא אומר שור של הקדש שנגח שור של הדיוט פטור שור של הדיוט שנגח שור של הקדש בין תם בין מועד משלם נזק שלם אי הכי ר' ישמעאל ור"ע ממאי דבעדית דניזק וזיבורית דמזיק פליגי דלמא דב"ע בדניזק שיימינן והכא בפלוגתא דר"ש בן מנסיא ורבנן קמפלגי ר"ע סבר כר"ש בן מנסיא ור' ישמעאל סבר כרבנן א"כ מאי לא בא הכתוב ועוד מאי ק"ו להקדש ועוד הא אמר רב אשי תניא בהדיא [2]מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב שדהו של ניזק ומיטב כרמו של ניזק דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר [3]מיטב שדהו של מזיק ומיטב כרמו של מזיק: רמי ליה אביי לרבא כתיב מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב אין מידי אחרינא לא והתניא [3]ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין לא קשיא כאן מדעתו כאן בעל כרחו אמר עולא בריה דרב עילאי דיקא נמי דכתיב ישלם בעל כרחו א"ל אביי מי כתיב ישולם ישלם כתיב מדעתו משמע אלא אמר אביי כדמר דתניא [3]הרי שהיו לו בתים שדות וכרמים ואינו מוצא למוכרן מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה והוי בה מר היכי דמי אי הוזל ארעתא דכ"ע ודידיה נמי זל בהדייהו אפילו טובא נמי ליספי ליה דהא זול דכ"ע נמי אלא דאוקיר ארעתא דכולי עלמא ודידיה איידי דעייל ונפיק אזוזי זל ארעיה אפילו

כרגל ולא כאדם המזיק אלא כאומר הרי עלי מנה וכן משמע במתני' דתנא (לקמן דף ע:) נכסים שאין בהם מעילה ואכולנהו אכות קאי ואפילו אמזקין דאדם למאן דאמר דאמר מנעבר זה אדם והא דאמר שמואל בהשואל (כ"מ ד' לט:) כי יאכל פרט למזיק דלא משלם חומש ומשמע הא קרן מייב היינו מדרבנן וגראה דשאר נזקין דפטירי בהקדש גמירי מקרן ומאדם ומנור דפטור בו פקולי המוקדשים וכ"ש הקדש ואי"ת היכי יליפינן שן מכולהו מה לשן שיש הנאה להזיקה וי"ל דיותר ראוי להתחייב אדם המזיק בידים ממזיק ע"י שילוח בעירה ואי"ת דעהו דכתב רחמנא למה לי הא מוכי יאכל נפקא כדאי' במסכת מעילה (דף יט.) מקיש רחמנא הקדש לתרומה מה תרומה כתיב כי יאכל פרט למזיק אף הקדש כל מילי דאכילה ומזיק ליה פטור ולאו דוקא מידי דאכילה כדאיתא התם וי"ל דאי לאו דאשכחן דפטור מזיק הקדש לא הוה דרשינן מכי יאכל פרט למזיק אלא למעט חומש לחודיה ואע"ג דכי יאכל בתרומה כתיב ושם חייב מזיק קרן דממון דכהן הוא מ"מ מהאי קרא דכי יאכל לא נפיק אלא מקרא אחרינא דהוי כגזל מכירו ומזיקו ומיהו למ"ד (לקמן סו.) דאיכא כופר כרגל לא אתיא מכל הני דמה לקרן ואדם ונור דלא משלם כופר בנפש דאשמועה ולרבי טרפון דאתיא ליה (שם) כופר שלם בתם ניתא:

ורבי עקיבא סבר לה כר' שמעון. תימה לעיל (דף ה.) כי מוקי לה עדים זוממין כר"ע ליקשי אי ר"ע ליתני תרי גווני שור שור דאזיק שור דהדיוט ושור דאזיק שור דהקדש וי"ל דבהקדש לא קמיירי אך קשה כי נמי סבר כר"ש לפרוך מה להדיוט שכן יפה כחו בנזקי אדם ולמאי דפי' דלא דרשינן כי יאכל פרט למזיק דלא משלם כלל אלא משום דכתיב רעהו אתי שפיר אך קשה ולפרוך שכן יפה כחו בנזקי נור: **ועוד מאי** ק"ו להקדש. פירש הקונטרס הואיל ומן העדית דא"ר עקיבא אניחא קאי ולאקולא אתא דיהיב ליה מזיק

מזיכורים מאי ק"ו להקדש גריעותא הוא וקשה לפי' דאין זה גריעותא אלא חומרא דר"י פוטר לגמרי מזיק את ההקדש ור"ע ממייבו כ"ש ולענין מיטב נמי חסיבות הוא דמשלם ממיטב דניזק ולא מגרוע דניזק וגראה לר"י דה"פ מאי ק"ו להקדש דלענין חיובא מזיק בהקדש לא קאמר דהא מקרא דר"ש נפקא אלא לענין מיטב ולא הוה לר"ע לאהדורי לרבי ישמעאל ק"ו להקדש כיון דרבי ישמעאל היה מודה בכך אי לאו משום דפטור ליה לגמרי:

ישיב לרבות שוה כסף. כפ"ק דקדושין (דף ח. עז.) דרשינן נמי הכי גבי עבד עברי ויש [שום] גריעותא (ע"ש דף ב. בתוספות ד"ה בפרוטה): **ישלם** מדעתו משמע. ואי"ת דנפרק הזרוע (חולין ד' קל: ושם ד"ה מנא) ישלם בעל כרחו משמע דקאמר מנא תני ישלם דברי ר' אליעזר ואת אמרת מדת חסידות שנו כאן וי"ל דהתם לא קאמר אלא דלא הוי מדת חסידות אלא בדין חייב ועוד אמר ר"ת דה"ק מנא תני ישלם דברי רבי אליעזר ואפילו רבנן עליה ואת אמרת וכו' ועל מדת חסידות לא הוו פליגי רבנן ובגלאו הכי צריך לפרש התם כן: **מי** שהיו לו בתים כו'. לא מיירי בנכסים שדר בהם דהא תנן במסכת פאה (פ"ח מ"ח) אין מחייבין אותו למכור ביתו וכלי תשמישו:

אי דאיקור ארעתא אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה. אף על גב שאינו מוצא ליתן עליהם מאתים זוז לא יטול כלל לפי שגרם לעצמו ופטר דלא הוי ליה למיעל ולמיפק אזוזי אבל אם לא פטר אפילו שוות יותר ממאתים זוז יכול ליטול קודם שימכור בפחות משויין ורב אלפס מפרש אפילו ועד מחצה היינו [א] עד שימצא שיקנה אותם בכל הפחות כאלו דמיהן וגרסינן בתר הכי אילימא דזיל ארעתא דכ"ע ודידיה נמי זל בהדייהו אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה פירוש אפילו החלו כל כך שאפילו המחצה לא יתנו לו לא ליספו ליה כיון דזל ארעתא דכ"ע ושוות מאתים זוז אף לפי הזול אלא דאיקור כ"ע אפילו טובא נמי ליספו ליה פי' אפילו מוצא שיתנו

מסורת הש"ס

ב) לקמן ט: גיטין מט., ג) לקמן ע. י: יד: [פרלין כ.], ג) [שמות כא], ד) כפ"א: מיטב.

תורה אור השלם

1. כִּי יַבְעֵר אִישׁ שָׂדֶה אוֹ כֶרֶם וְשִׁלַּח אֶת בְּעִירוֹ וּבִעֵר בְּשָׂדֵה אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם: שמות כב ד
2. בַּעַל הַבּוֹר יְשַׁלֵּם כֶּסֶף יָשִׁיב לִבְעָלָיו וְהַמֵּת יִהְיֶה לוֹ: שמות כא לד

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה לי כו' ועד מחצה היינו כו' ר"ב ורמב"ם מפרש מחצה למיגן ממש וכן פורתא פוטרת ממש:

מוסף רש"י

איכא למיפרך. כלומר אפילו פטרינא ליה כמי לא יליפינן הקדש מיניה, דאיכא למיפרך מה לבעל חוב שהוא הדיוט דינא הוא דלשקול בעדית, שכן יפה כוחו בנזקין. שכן יפה הכחות כחו בנזקין מחברו חייב בנזקו (גיטין מח.). משלם נזק שלם. ודרש רשב"ל כמי, דשבו הוא דמשלם חצי נזק, אבל להקדש נזק שלם, ולגבי דיחק הקדש דרש כמי, לרשבו הוא דמחייב אבל הקדש שהיזקה פטור (שם). אי הכי. דר"ע כר"ש אוקמת ליה, מאי דוחקיך לאוקמת פלוגתא דר"ש בשומת בדיחק ומזיק, דלמא לבעות מן העדית דקאמר ר"ע נמי מעדית דיחק קאמר, דהיא דאורתא דמזיק כר' ישמעאל, ואמינא לא פליג עליה אלא בק"ו להקדש, דר' ישמעאל לא סבירא ליה דר"ש בן מנסיא (שם). אם כן. דלא פליג עליה דרשב, מאי לא בא הכתוב. דקאמר, דמשמע לא בא לכך אלא לכך (שם). ועוד. אי ר"ע קולא קאמר לגבי מזיק כרבי ישמעאל, מאי קל וחומר להקדש. דקאמר, הואיל וקולא היא היכי מצי למימר וק"ו דמקילינן נמי גבי הקדש (שם). תניא בהדיא. דלר' עקיבא בדמזיק שיימינן (שם).

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פ"ט מהל' מלוה ולוה הלכה ה סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קב סעיף ה:
נב ב מיי' פ"א מהל' שכיר הלכה ב ופ"ח מתנה הלכה י סמג עשין סז טור ש"ע ח"מ סי' שסט סעיף ה:
ג וסי' תיט סעיף ה:
נג ג מיי' פ"ט מהלכות מתנות עניים הלכה טז טוש"ע יו"ד סי' רנג סעיף ג:

רבינו חננאל

רמי ליה אביי לרבא לר' עקיבא דקתני מיטב שדהו של מזיק והתניא כסף ישיב לבעליו לרבות שוה כסף פי' ישיב כל מה שמשלם המזיק שוה היא דבדדיה תלה רחמנא דכתיב ישיב. ופריק אם בא המזיק לשלם מעצמו כל מה שירצה משלם ואם דוחה מלשלם ובי"ד גוברין ומוציאין ממנו אין גוברין אלא מיטב. ודייק רב עולא מדכתיב ישלם ש"מ על כורחו. ואקשו עליה מי כתיב ישולם אורבה ישלם מדעתו משמע. [ז] פי' מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה אם הזלו נכסיו משום דדחיק לזבוני מאכילין אותו מעשר עד שיעור חצי נכסיו שביקש למכור שאין דרך לזול יתר מיכן. אם הזלו עד חצי דמיהן מה ששוה כגיסן ק' זוזי לא משכח בה בתשרי [אלא] נ' זוזי מאכילין אותו מעשר עני ולא שבקינן ליה לזבוני בהכי. האי נמי לגבי נזיקין אם בא לגנבות ממון בתשרי דזילא ארעא ואמר ליה הניזק דיני בעדיות הב לי בינונית כמו ששוה עכשיו ואמר ליה המזיק אי שקלת מיטב שקול בזול כי השתא דלא יכילנא לדחוחך דהא דינך בעדיות ואי בעית בינוני שקול כמו ששוה בגיסן דקרינא ביה ישיב לרבות שוה כסף כי האי גונא מה ששוה בגיסן. ודחי' לה כלומר אם כן הורעתה כחו של נזקין אלא אי איכא לדמויה להא דתניא הרי שהיו לו בתים שדות וכרמים ואינו מוצא למכור מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה.

ז) ל"ל אלא אמר אבי כדאמר דמנא הרי שהיו לו וכו'.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com